

טבת התשע"ז

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

"ושמי ה' לא נודעתי להם"

לפרשת וארא

1. שמות ו' ב'-ט':

וַיִּדְבֶר ה', אֶל-מֹשֶׁה; וַיֹּאמֶר אֵלָיו, אֲנִי ה' גּוֹאֲרָא, אֶל-אֲבֵרָהֶם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב--בְּאֵל שְׁדֵי; וְשְׁמִי ה' לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם. ד. וְגַם הַקְּמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּם, לְתַת לָהֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן--אֶת אֶרֶץ מְגַרִּיהֶם, אֲשֶׁר-גָּרוּ בָהּ. ה. וְגַם אֲנִי שְׁמַעְתִּי, אֶת-נֹאקֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר מִצְרַיִם, מַעֲבִידִים אֹתָם; וְאָזְכֹּר, אֶת-בְּרִיתִי. ו. לָכֵן אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל, אֲנִי ה', וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם, וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבָדָתָם; וְגִאֲלַתִּי אֶתְכֶם בְּזִרְוֹעַ נְטוּיָה, וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים. ז. וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם, וְהִיִּיתִי לָכֶם לֹא-לֵהִיִּם; וַיִּדְעֹתֶם, כִּי אֲנִי ה' אֱ-לֹהֵיכֶם, הַמוֹצִיא אֶתְכֶם, מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם. ח. וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם, אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יְדֵי, לְתַת אֶתְּהָ לְאֲבֵרָהֶם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב; וְנָתַתִּי אֶתְּהָ לָכֶם מִוְרֶשֶׁה, אֲנִי ה'. ט. וַיִּדְבֶר מֹשֶׁה כֵּן, אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וְלֹא שָׁמְעוּ, אֶל-מֹשֶׁה, מִקְּצֶר רוּחַ, וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה.
2. שמות ג' ט'-י':

ט ועתה, הנה צעקת בני-ישראל באה אליי; וגם-ראיתי, את-הלחץ, אשר מצריים, לוחצים אותם. י ועתה לכה, ואשלחך אל-פרעה; והוצא את-עמי בני-ישראל, ממצרים.
3. שמות ה':

"ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה"
4. שמות ג' י"ג:

"ויאמר משה אל-האלקים, הנה אנכי בא אל-בני ישראל, ואמרת לי להם, אלקי אבותיכם שלחני אליכם; ואמרו-לי מה-שמו, מה אמר אלהם? ויאמר א-לקים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם."
5. בראשית כ"ב י"ד:

"ויקרא אברהם שם-המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה"
6. בראשית כ"ד ג':

"וַאֲשֶׁבִיעֶךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תַקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ" בראשית כ"ז כ"ז:
7. בראשית כ"ז כ"ז:

"וַיֹּגֵשׁ, וַיִּשְׁק-לוֹ, וַיִּרַח אֶת-רִיחַ בְּגָדָיו, וַיְבָרְכֵהוּ; וַיֹּאמֶר, רְאֵה רִיחַ בְּנֵי, כְּרִיחַ שְׂדֵה, אֲשֶׁר בָּרַכּוּ ה' " האברבנאל:
8. האברבנאל:

הנה הכתובים מעידים שדיבר השם עם האבות פעמים רבות בשם ה', אם במעמד בין הבתרים לאברהם: "אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים", ואם בפרשת המילה: "וירא ה' אל אברהם". ואם כן איך אמר בכאן ושמי ה' לא נודעתי להם?
9. רש"י על וארא:

"לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי לא נכרתי להם במידת אמתות שלי שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחתים ולא קיימתים".
10. בראשית מ"ו ד':

"אֲנִי אֶרְדֶּה עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְאֲנִי אֶעֱלֶךָ גַם-עִלְיָה וַיֹּסֵף יְשִׁית יְדוֹ עַל-עֵינָיֶךָ" הרלב"ג על וארא:
11. הרלב"ג על וארא:

והנה נראיתי לאברהם ליצחק וליעקב בא-ל שד-י, וייעדתי להם לתת את ארץ כנען לבניהם בכוחי זה השליט על הנמצאות. והנה שמי ה' לא היה נודע לישראל. וגם הייתי משתדל עם זה להקים בריתי אתם - ר"ל שכבר נמשך מההשגחה לישראל מפני מה שייעדתי לאבותיהם לתת לזרעם, אע"פ ששמי ה' לא היה נודע לישראל עדיין ולזה לא היו ראויים מצד עצמם שתדבק השגחתי בהם, ועם כל זה התעוררתי להקים בריתי אתם לתת להם ארץ כנען אשר גרו בה האבות ... והנה קראה 'ארץ מגוריהם' מפני האבות שגרו בה, כמו שאמר על יצחק: 'רק את בני לא תשב שמה בעבור אברהם שיצא משם
12. ראבי"ע (בפירושו הקצר בענין המילה 'לכם'):

"כי זרעם כהם יחשבו".

13. רבי יצחק עראמה בפירושו עקידת יצחק (כח ע"ב):
 וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שד-י ושמי ה'
 לא נודעתי להם, ומלת להם חוזרת אל בני ישראל,
 המוזכרים בכינוייהם בפסוקים הסמוכים למעלה,
 כשאמר ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם. והכוונה
 שכבר נראה אל האבות והתידע אליהם, לא הודעת שמו
 המורה על מציאותו לבד, אבל שכבר השיגו מעניין תארו
 עד שידעו כי הוא א-ל שד-י שהוא העיקרי משמות
 התארים. ומדרך התארים שיודיעו דבר נוסף על מה
 שיודיע שם העצם מצד מה שירשם בו עצם הנקרא
 להורות מציאותו לבד. כי מי שיודיע שראובן חכם או רופא
 או נגר כבר הוסיף בו הכרה וידיעה ממי שידע שהוא
 ראובן. ולזה אמר: הנה אל אבות נראיתי עד שהשיגו
 וידעו בענייני תארי;
- ואפילו שמי שהוא מורה על מציאותי לא הודעתי להם
 לבנים, בשלא נמצאתי להם ולא הורגלתי עימהם בשום
 עניין מצוין; והנה יחויב מצד הטוב והראוי שאודע
 להם... וגם הקימותי את בריתי אתם - רצוני עם האבות
 - לתת להם לבנים את ארץ כנען, את ארץ מגוריהם אשר
 גרו בה
14. רבי יעקב צבי מקלנבורג בפירושו 'הכתב והקבלה':
 "מלבד דקשה להסב מלת להם על ישראל ולא על האבות
 שהמדבר מהם במקרא, גם פי' מוכחש מעדות הנביא
 (יחזקאל כ) ואודע להם בארץ מצרים, שכבר נודע
 לישראל שם הוי' ב"ה ע"י אהרן קודם בוא משה למצרים
 באומרו אליהם איש שקוצי עיניו וגו' כי אני ה' "
15. יחזקאל כ ב-ז:
 יהי דבר ה' אלי לאמר. בן אדם דבר את זקני ישראל
 ואמרת אליהם כה אמר ה' א-להים הלדרש אתי אתם
 באים, חי אני אם אדרש לכם נאם ה' א-להים. התשפוט
 אתם התשפוט בן אדם את תועבת אבותם הודיעם.
 ואמרת אליהם כה אמר ה' א-להים ביום בחרי בישראל
 ואשא ידי לזרע בית יעקב ואודע להם בארץ מצרים
 ואשא ידי להם לאמר אני ה' א-להיכם. ביום ההוא
 נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל ארץ אשר
 תרתי להם זבת חלב ודבש, צבי היא לכל הארצות. ואמר
 אליהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל
 תטמאו אני ה' א-להיכם
16. הרד"ק:
 "והנה האבות לא הגיעה מעלתם לדבקה בשם כמשה
 אשר ידעו השם פנים בפנים, ע"כ היה יכול משה לשנות
 תולדות עולם השפל ולחדש אותות ומופתים שלא יכלו
 האבות לחדשם."
17. דברים ה' ד':
 "פנים בפנים דבר ה' עמכם."
18. רבינו בחיי:
 "ע"ד הפשט בלא אמצעי, וכענין שכתוב (שמות לג)
 כאשר ידבר איש אל רעהו, שאין אמצעי ביניהם."
 19. שמות ל"ג י"א:
 "וְדַבֵּר יְ-הוָה אֶל-מֹשֶׁה פְּנִים אֶל-פְּנִים פֶּאֶשֶׁר יְדַבֵּר
 אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ"
 20. במדבר י"ב:
 "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא: פה אל פה אדבר
 בו ומראה ולא בחידת ותמנת י-ה-ו-ה נביט ומדוע לא
 יראתם לדבר בעבדי במשה."
 21. שמות ג', ט"ו:
 "ויאמר עוד אלקים אל-משה, כה-תאמר אל-בני ישראל,
 י-ה-ו-ה אלקי אבותיכם, אלקי אברהם אלקי יצחק
 ואלקי יעקב שלחני אליכם; זה-שמי לעלם, וזה זכרי לדור
 דר:"